

УДК 371.311: 811.11

Крупенко Вікторія, ст. 4 курсу історико-філологічного факультету;
науковий керівник – к.пед.н, доцент Завальнюк А. Р. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

***Анотація.** У статті досліджено сутність й зміст комунікативного навчання у процесі вивчення іноземних мов у початковій школі, зокрема принципи навчання, що покладені в основу цього процесу. Розглянуто об'єкт навчання іноземної мови, модель процесу спілкування, а також враховані вікові особливості молодших школярів. Особливу увагу звернено на застосування рольової ситуації на заняттях, які стимулюють спілкування.*

***Ключові слова:** комунікативно-ігрове навчання, принцип природної штучності та комунікативно-ігрової діяльності.*

***Аннотация.** В статье исследованы сущность и содержание коммуникативного образования в процессе изучения иностранных языков в начальной школе, а именно принципы обучения, положенные в основу этого процесса. Рассмотрены объект обучения иностранному языку, модель процесса общения, а также учтены возрастные особенности младших школьников. Особое внимание обращено на применение ролевой ситуации на занятиях, которые стимулируют общение.*

***Ключевые слова:** коммуникативно-игровое обучение, принцип естественной искусственности и коммуникативно-игровой деятельности.*

***Annotation.** The article studies the main idea and contexts of the communicative education in the process of learning of foreign languages in the primary school, namely the principles of education, which create the foundation of this process. The object of learning a foreign language, model of communication and the age characteristics of primary school children also is taken into account. Particular attention is paid to the using of the role-playing situations in the classroom that promote communication.*

***Keywords:** communicative and game education, the principle of natural artificialness and communicative and game activity.*

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті проголошується стратегія прискороного, випереджувального інноваційного

розвитку освіти й науки, забезпечення умов для розвитку, самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя. Сьогодні, зважаючи на новий зміст загальної середньої освіти, початкова школа, а саме вивчення іноземної мови знаходиться в епіцентрі уваги, адже саме перші роки суспільного навчання і виховання дітей мають надзвичайно важливий вплив на подальший розвиток інтелекту, творчості, формування характеру, саморозвиток особистості тощо.

Ефективність застосування рольових ігор у навчанні іноземної мови молодших школярів досліджено в роботах Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, М. Вашуленка, Б. Друзя, Ю. Калинецької, С. Короткова, Н. Кудикіної, М. Микитинської, Р. Осадчук, Н. Підгорної, О. Савченко, Г. Цукерман, Н. Чканікової, Т. Шмакової та інших учених.

Мета статті – розкрити сутність і зміст комунікативно-ігрового навчання іноземної мови учнів початкової школи та можливостей використання комунікативно-ігрового навчання на практиці.

Комунікативно-ігрове навчання являє собою провідний принцип навчання іноземної мови у початковій школі. Згідно з поглядом А. В. Запорожець, об'єктом навчання іноземної мови є мовленнєва діяльність учнів [1, с. 93]. Враховуючи рівень психічного розвитку молодших школярів, мовленнєва діяльність іноземної мови представляє для дітей молодшого шкільного віку з притаманним їм наочно-образним мисленням абстрактний феномен, який вони ще не в змозі зрозуміти без опори на предметні дії. З цього приводу Н. Д. Гальскова пише, що чим молодша дитина, тим більше навчальний процес має спиратися на його практичні дії, чим більше видів типової дитячої діяльності буде включено в загальну канву уроку, тим більше видів сприйняття буде підключено і тим ефективнішим буде навчання [2, с. 138].

О. М. Леонт'єв указував на необхідність урахування генетичної взаємообумовленості спілкування та діяльності, на психологічну невиправданість говоріння заради говоріння. У розвитку мовлення слово засвоюється в результаті виконання та коментування діяльності, в момент, коли воно має емоційну значущість для дитини, а оскільки спілкування за своєю суттю має обслуговувати інші види діяльності, у навчанні іноземної мови необхідно «підключити» всі можливі види діяльності і розвивати мовлення у зв'язку з ними [3, с. 55].

На основі аналізу природи засвоєння рідної мови дітьми з'ясовано, які види діяльності є оптимальними у навчанні іноземної мови у початковій школі. Теорія засвоєння мови базується на принципових положеннях Л. С. Виготського про те, що процес розвитку мовлення пов'язаний з розвитком предметної діяльності, соціальних форм поведінки та здійснюється лише в ході спілкування дитини з оточуючими її людьми [4, с. 52].

Основними шляхами розвитку, зокрема й мовленнєвого, Л. С. Виготський вважає наслідування та узагальнення, які слід представити спочатку у вигляді практичних дій, які згодом, стають надбанням вищих психічних функцій [5, с. 129]. Слово виділяється із ситуації під впливом спілкування та здійснення практичних дій. У процесі спілкування та предметної діяльності діти пізнають не тільки назви предметів та дій, але й відношення між ними [6, с. 46]. Таким чином, мова формується на основі реальних дій з предметами, які створюють основу для майбутніх відносин «суб'єкт, предикат, об'єкт», що лежать в основі найпростіших «ядерних» структур мови [7, с. 145–149]. М. І. Лісіна встановила в процесі двадцятирічного експериментального дослідження, що розвитку мовлення дітей сприяє загострення потреби оволодіння словом для спілкування, яке забезпечується в основному за рахунок поєднання рольової гри та пізнавальної діяльності дітей [7, с. 106].

Вищесказане являє собою психолінгвістичне обґрунтування необхідності підтримки іншомовного спілкування знайомою та близькою молодшим школярам ігровою діяльністю, яка, власне, створюватиме його змістовну основу. Таке переплетення предметної, ігрової та комунікативної діяльності обумовлює принцип комунікативно-ігрового навчання іноземної мови у початковій школі.

Синтез ігрової діяльності та мовленнєвої / комунікативної діяльності може забезпечити вмотивоване успішне навчання іноземної мови у початковій школі. Крім того, комунікативно-ігрова діяльність як так звана навчально-ігрова діяльність на уроках іноземної мови є необхідною умовою досягнення органічного зв'язку між дошкільною та шкільною ступенями навчання. Під навчально-ігровою діяльністю І. І. Пассов розуміє діяльність, в якій компоненти навчальної діяльності (мотиви, завдання, способи дії та продукт) введені в ігру, створюючи єдине ціле [8, с. 116]. Цілий ряд дослідників експериментальним шляхом довели необхідність проміжної навчально-ігрової діяльності для успішного формування навчальної діяльності дітей 6-8 років [9; 10; 11].

Таким чином, аналіз здобутків вікової педагогіки та психології, фізіології та психолінгвістики в галузі природного засвоєння мови дітьми до 9–10 років дозволив визначити провідними принципами штучної природності та комунікативно-ігрової основи організації навчання іноземної мови у початковій школі. Реалізація навчання іноземної мови учнів початкової школи на основі комунікативно-ігрової діяльності дасть можливість їм вивчати іноземну мову легко, невимушено, із задоволенням. На основі принципу штучної природності дії внутрішніх процесів засвоєння мови будуть підсилені за рахунок дидактично обґрунтованого та методично виправданого (в першу чергу врахуванням особливостей молодших школярів та шляху оволодіння ними мовою) зовнішнім управлінням, що і

забезпечить в остаточному підсумку високу ефективність комунікативно-ігрового навчання іноземної мови у початковій школі.

Останні десятиріччя методика вивчення іноземної мови розвивається під знаком комунікативно орієнтованого навчання. Психологи, педагоги, методисти наголошують на тому, щоб учні молодших класів були здатні не просто вимовляти іноземною мовою вивчені слова і фрази за певною тематикою, а були в змозі говорити те, що їм хочеться сказати. Відомі практики та теоретики також вважають, що необхідно створювати на заняттях рольові ситуації, які стимулюють спілкування, подавати такий пізнавальний матеріал, який найбільше привертає увагу, впливаючи на емоційну та інтелектуальну сфери.

Як відомо, будь-яка методична система реалізується через систему принципів, які визначають її специфіку і на яких вона будує свою стратегію. Принцип комунікативно-ігрової діяльності лежить в основі інтенсивного методу навчання, який, в свою чергу, характеризується активним використанням психологічних і соціально-психологічних можливостей особистості і колективу. Саме цей принцип характеризує засоби, способи і умови єдиного навчального процесу, при якому:

- учні молодших класів активно спілкуються один з одним, розширюючи свої знання, удосконалюючи вміння та навички;
- між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, які є умовою і засобом підвищення ефективності вивчення іноземної мови;
- умовою успіху кожного є успіхи інших.

Принцип комунікативно-ігрової діяльності передбачає поєднання соціальної і педагогічної функції спілкування в єдиному процесі максимально наближених діяльностей – навчальної і спілкування. При цьому активні суб'єкти спілкування не повинні задовольнятися просто сприйняттям повідомлення та реакцією на нього, вони повинні намагатися виразити своє ставлення до нього, проявити свої особистісні характеристики. Дотримання цього принципу повинно вести до формування комунікативної компетенції дітей [12, с. 35]. Навчальний матеріал повинен включати засоби входження в контакт, виходу з нього, комунікативні одиниці оціночного характеру тощо, тобто все те, що дозволяє виражати свою особистість в організованому і керованому викладачем іноземному спілкуванні.

Принцип комунікативно-ігрової діяльності організації навчального матеріалу та навчального процесу має на меті створення важливого місця ролі і рольової поведінки в управлінні навчально-пізнавальною діяльністю учнів початкової школи. Рольова організація навчального процесу передбачає використання рольової гри, яка з позиції педагога виступає як форма організації навчального процесу, а з позиції учнів – як ігрова діяльність. У методиці вдосконалення навчального процесу рольова гра виступає способом

організації і проведення всього навчального процесу. Вона є ніби стрижнем цього навчального процесу і сприяє раціональній організації і концентрації навчального матеріалу з урахуванням особистісних якостей молодших учнів і колективного способу вдосконалення мовної підготовки [13, с. 38–39].

Оскільки природо-відповідне комунікативно-ігрове навчання іноземної мови у початковій школі являє собою напрям у розвитку методики викладання іноземної мови, то дослідження всіх аспектів навчання елементарної іншомовної комунікації як головної мети навчання іноземної мови у початковій школі мають перспективний характер.

Комунікативно-ігрове навчання розвиває всі мовні навички – від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання. Граматика ж освоюється в процесі спілкування мовою: учень спочатку запам'ятовує слова, вирази і тільки потім починає розбиратися, що вони собою представляють у граматичному сенсі. Мета – навчити учнів початкової школи говорити іноземною мовою не тільки вільно, але й правильно.

Правила, значення нових слів пояснюються вчителем за допомогою знайомої молодшим учням лексики, граматичних конструкцій і виразів, за допомогою жестів і міміки, малюнків та інших наочних посібників. Можуть використовуватися також комп'ютери з CD, Інтернет, ТБ – програми, газети, журнали і т.д. Все це сприяє пробудженню в учнів інтересу до культури, традицій країни досліджуваної мови.

Викладач на заняттях бере на себе функції організатора спілкування, задає навідні запитання, а також звертає увагу на оригінальні думки молодших учасників.

Так, молодші школярі, які вивчають тему «Знайомство», починають насправді активно знайомитися і обговорювати те, що їх цікавить.

Комунікативно – ігрове навчання задає вправи «з відкритим фіналом»: учні початкової школи самі не знають, у що вилетіться їхня діяльність у класі, все буде залежати від реакцій та відповідей. Ситуації використовуються щодня нові. Вони підтримують інтерес учнів, адже кожному хочеться спілкуватися у грі на цікаві для дітей теми. Комунікативно-ігрове навчання полягає в уподібненні процесу навчання процесу комунікації, точніше кажучи, він заснований на тому, що процес навчання є моделлю процесу спілкування, нехай дещо спрощеною, але за основними параметрами адекватної, подібної реальному процесу комунікації [8, с. 181].

Все зазначене вище щодо комунікативно-ігрового методу навчання говорінню на іноземній мові дозволяє стверджувати, що предметом навчання у даному випадку є мовна діяльність іноземною мовою. У цьому процесі чітко простежується виділення мовленнєвих умінь говоріння, і пропонуються вправи для їх послідовного формування. Все це в свою чергу дає підставу стверджувати, що комунікативно-ігрове навчання

представляє діяльнісний тип навчання іноземним мовам серед учнів початкової школи.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що сучасне комунікативно-ігрове навчання являє собою гармонійне поєднання багатьох способів навчання іноземним мовам. Використання комунікативного навчання знімає мовний бар'єр. У процесі комунікативного навчання широкого використання набувають комп'ютерні програми, Інтернет, ТБ – програми, газети, журнали, що сприяє пробудженню в учнів інтересу до історії, культури, традицій країни досліджуваної мови. Комунікативні ігри сприяють передачі накопиченого досвіду, одержанню нових знань, розвитку навичок людини, пам'яті та мислення. Комунікативно-ігрове навчання забезпечує різноманітність мовних тем, що обумовлено ситуацією спілкування.

1. Запорожец А. В. Развитие логического мышления у детей в дошкольном возрасте / А. В. Запорожец – М., 1995. – С. 91–101. **2.** Гальскова Н. Д. Теория и практика обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова, З. П. Никитенко. Начальная школа: – М. : Айрис-пресс, 2004. – 240 с. **3.** Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. / А. А. Леонтьев – Изд. 3-е – М. : КомКнига, 2005. – 216 с. **4.** Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Л. С. Выготский // Вопросы психологии. – 1996. – № 6. **1.** Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский // Изобр. Психол. – М., 1983. – 243 с. **6.** Шахнарович А. М. Психолингвистический анализ семантики и грамматики / А. М. Шахнарович, Н. М. Юрьева – М. : Наука, 1990. – 168 с. **7.** Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина // Научный журнал под ред. Рузской А. Г. – М. : Изд-во ин-та психол., 1997. – 384 с. **8.** Пассов И. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е. И. Пассов – М. : Рус. Яз, 1989. – 276 с. **9.** Люшер М. А. Сигналы личности. Ролевые игры и их мотивы / М. А. Люшер. – Воронеж : Реал, 1995. – 180 с. **10.** Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с. **11.** Подласый И. П. Педагогика начальной школы / И. П. Подласый // Учеб. пособ. для студ. пед. колледжей. – М. : Владос, 2001. – 400 с. **4.** Дручків Н. Ю. Концепции коммуникативно-игровой методики раннего обучения иностранному языку в новом учебном комплексе «deutsch im Spiel» для первого класса общеобразовательной школы // Н. Ю. Дручків, Е. А. Паришкова. Іноземні мови. – 1998. – № 3. – С. 33–35. **6.** Колесникова О. А. Ролевые игры в обучении иностранным языкам / О. А. Колесникова // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 4. – С. 38–42.